

Motion till riksdagen 2010/11:Ub486

av Mikael Damberg m.fl. (S)

Politik för forskning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om inriktningen på svensk forskningspolitik.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att en större del av forskningsresurserna fördelas i konkurrens mellan lärosätena.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av ett resursfördelningssystem som gynnar forskningskvaliteten och slår vakt om forskning och forskningsbaserad högre utbildning i hela landet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utveckling av och resurser till de yngsta universitetet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om yngre forskares trygghet och möjligheter till fortsatt forskning och meritering.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om prioriterade strategiska forskningsområden.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskningens internationalisering.

Vår syn på forskning

Sverige är och ska vara en ledande kunskaps- och forskningsnation. Det är en långsiktig forskningsstrategi som bärs upp av flera skäl. Forskningen främjar det demokratiska samhället genom att stödja tanke- och yttrandefrihet och ett kritiskt ifrågasättande. Forskningen bidrar till en ekologiskt hållbar utveckling och stärker tillväxten. Forskningen ökar förståelsen och samspelet med människor i andra länder och förbättrar medborgarnas möjligheter att leva ett gott

Fel! Okänt namn på

liv. Genom forskning kan vi bättre förstå den värld vi lever i och också göra den bättre. I tider av snabb teknisk utveckling, ökad globalisering och omfattande kulturmöten behövs forskning för att söka svaret på nya frågor och utmaningar. Forskningen fyller också en viktig funktion för att utbilda kompetenta och kreativa människor med djupt specialiserad kunskap som kan höja kompetensen i samhälle och arbetsliv. Varje samhälle behöver självständiga forskare som förutsättningslöst analyserar, ifrågasätter och medverkar aktivt i den offentliga debatten. Forskning vidgar tanken och perspektiven. Forskning och utveckling ska stå i människans tjänst för ett solidariskt och rättvist samhälle. Därför vill vi socialdemokrater investera i kunskap och forskning.

Forskningspolitikens inriktning är av största betydelse. Den socialdemokratiska forskningspolitiken vill ge människor och samhälle utvecklingsmöjligheter för framtiden. Forskningspolitiken måste också ha en bred ansats som knyter an till verkligheten i alla delar av samhället. Vi tror att framtiden behöver mer av forskning och att kontaktytor mellan olika forskningsfält och forskningsområden måste öka. Kunskapsutvecklingen måste innehålla fler, inte färre, perspektiv för att rätt kunna tackla både grundforskningens och den tillämpade forskningens utmaningar. Mer än någonsin vet vi betydelsen av internationella samarbeten och global utveckling.

En god forskningspolitik ska säkerställa excellens, kvalitet och långsiktighet. Den ska snabbt uppfatta och pröva samt anamma eller förkasta nya utvecklingsperspektiv och frågeställningar. Vi socialdemokrater är utvecklingsoptimister – vi tror på förändring, för i den finns fröet till förbättring. Vi tror på politiken och demokratin som medel för att driva på förändringen så att den skapar bättre villkor för alla människor.

Socialdemokratin har genom medveten politik drivit fram utveckling vid universitet och högskolor i Sverige. Det har inneburit bredd, djup och specialisering med en utvecklingskraft över hela landet. Vi har genom medveten forskningspolitik under decennier utvecklat forskningen vid akademien, i nära samarbete med näringsliv, offentlig sektor, branschorganisationer och fackliga organisationer. För oss har det alltid varit en självklarhet att forskningen angår hela samhället, inte bara de som är närmast verksamma i den. Detta perspektiv har stärkt förutsättningarna för forskarna och legitimiteten för deras arbete och resultat.

Den nyfikenhetsdrivna grundforskningen med dess forskares enträgna arbete flyttar hela tiden fram de vetenskapliga positionerna. Utan förändring löser vi aldrig klimatkrisen. Utan förändring kan arbetslösa inte få nya arbeten. Utan förändring kommer inte samhället att bli mer rättvist. Samarbete över vetenskaps-, nations- och sektorsgränser kommer att vara avgörande. Det gäller att ta vara på förändringens möjligheter och använda dem konstruktivt i samhällsbygget.

Det är ett grundläggande och obestridligt faktum att en rad framsteg som inneburit avgörande förbättringar i människors levnadsstandard och livskvalitet möjliggjorts genom tekniska och vetenskapliga framsteg. Forskning och tekniska framsteg skapar de genombrott som förändrar både arbetslivets vill-

kor och människors vardag. Därför är det oerhört viktigt att forskningen och utvecklingen står i människans och samhällsintressets tjänst.

För Sverige som nation handlar det om ett vägval. Sverige ska konkurrera med kunskap och kompetens – inte med låga löner. Vi lever i ett kunskaps-samhälle och vi hävdar oss i den globala konkurrensen just genom att skapa, utveckla och använda ny teknik, nya metoder och lösningar, nya rön, och därmed bidra till att ytterligare framsteg kan göras.

Kunskap är grunden för en gynnsam samhällsutveckling och vårt främsta internationella konkurrensmedel. Det kräver fortsatt stora insatser av både staten och näringslivet. Investeringar i forskning återbetalar sig i form av kunskap och utveckling av samhället samt bidrar till tillväxt inom näringslivet. Det är viktigt att Sverige som nation satsar på kvalitet och framstående forskningsmiljöer oavsett var i landet dessa finns. Det finns ingen motsättning mellan att satsa på spets och bredd.

Samarbete är en förutsättning för att ett litet land som Sverige ska klara att hävda sig i den internationella konkurrensen. Vi har helt enkelt inte råd att säga nej till någon samhällssektor eller någon del av landet som vill och kan bidra till utvecklingen av svensk forskning. Vi ser det som avgörande att akademiens forskning samt arbetslivets forskning och utveckling fortsatt har sina självklara uppgifter, men att det är i mötet mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor som utvecklingen har möjlighet att tillsammans ta ytterligare steg. Därför är vi djupt oroade över den nonchalans mot näringslivet och den offentliga sektorn som präglar regeringens forskningspolitik. Vi vill utveckla det nära samarbetet mellan statsmakten, forskningsråd, lärosäten, näringsliv och fackliga organisationer som präglade den forskningspolitiska utvecklingen under de socialdemokratiska regeringsåren.

Det är också viktigt att behålla perspektivet att all forskning inte vare sig kan eller ska kommersialiseras, exporteras, paketeras och säljas. Forskning som vidgar tanken och perspektivet, som förklarar samband är oundgänglig och därmed värdefull i sig själv.

Resurserna till forskning måste öka

Sverige ska klara målet om minst 1 procent av BNP till forskning inte och som den socialdemokratiska regeringen satte upp. Med tanke på den lågkonjunktur som vi nu upplevt och den fortfarande allt för höga arbetslösheten blir satsningar på forskning än viktigare. Vår ambition är att satsa offensivt för framtiden.

Vi förde i regeringsställning en målmedveten politik genom att ge råden i uppdrag att fördela medel i konkurrens. Långsiktiga satsningar som Linnéstödet initierades. Kraftsamling skedde inom branscher som är av särskild strategisk vikt för Sveriges tillväxt, och murar bröts ned både mellan universitet och högskolor och mellan akademi och näringsliv. Flera högskolor kunde bygga upp den kapacitet som gav en välförtjänt universitetsstatus. Flera av de övriga högskolorna byggde upp starka forskningsmiljöer inom väl avgränsade områden. Forskarskolor startades och antalet doktorander ökade kraftigt. Allt

Fel! Okänt namn på

detta befäste vår position som en av de, utifrån vår storlek, starkaste forskningsnationerna i världen.

Forskning i hela landet

Att bedriva forskning vid alla lärosäten har flera fördelar. Det stärker en forskningsbaserad grundutbildning och är en förutsättning för undervisning på solid vetenskaplig grund. Excellenta och starka forskningsmiljöer är fullt förenligt med forskning i hela landet. Den socialdemokratiska forskningspolitiken möjliggör spets och bredd i hela Sverige. Den underlättar för högskolor att rekrytera goda forskare och höja andelen disputerade lärare. Den forskning som bedrivs vid högskolorna har ofta ett gott samarbete med det lokala och regionala näringslivet, inte minst basnäringarna, och har ofta nära till tillämpning och kommersialisering. Att forskning ska kunna bedrivas i hela landet bidrar till tillväxt i alla Sveriges regioner.

Vi är positiva till att högskolor nu ges rätt att ansöka om examinationsrätt för forskarutbildning inom smalare ämnesområden och inte bara på vetenskapsområde. Högskolorna kan då, inom ett eller flera ämnen där man har spetskompetens, själva anta och utbilda doktorander. Det är inte minst av kvalitetsskäl viktigt att inga lärosäten får konkurrensnackdelar inbyggda i systemet på grund av sin storlek. Därför är vi positiva till en forskningspeng som baseras på antalet helårsstudenter. Vi vill vara tydliga med att forskningspengen ska följa antalet helårsstudenter över åren och inte bara tjäna som ett ingångsvärde i det nya systemet. Vår grundprincip är att alla lärosäten ska behandlas lika i detta avseende.

Grundutbildning, forskarutbildning och forskning kan inte isoleras från varandra. Genom en stark satsning på en väl utbyggd grund- och forskarutbildning och genom att uppmuntra till ökad samverkan mellan akademi och arbetsliv får vi ut mer av våra satsningar.

Vi vill göra den svenska forskningskartan mindre statisk och vi vill se mer av profilering och samverkan. Vi vill också ha bättre uppföljning. Utvärderingssystemen bör vara neutrala mellan högskolor och universitet, även de senare måste kunna förlora rätt till utbildning på forskarnivå om kvaliteten inte är tillräckligt hög.

Resursfördelning och kvalitetskriterier för universitet och högskolor

Staten ska stå som en garant för en långsiktig forskningsstrategi för Sverige. Forskningspolitiken ska ha tydlig fokus på excellent forskning där Sverige redan idag ligger i framkant och på områden som är avgörande för sysselsättning och en långsiktigt hållbar tillväxt.

Systemet med en offentlig resurstilldelning både genom direkta fakultetsmedel och genom anslag via de statliga forskningsråden har tjänat Sverige väl. Insynen och konkurrensen har stärkts. Stärkta fakultetsanslag ökar den

akademiska friheten och ger lärosätena styrkan att profilera sig och internt arbeta fram starka forskningsområden som kan konkurrera nationellt och internationellt. Möjligheterna ökar också avsevärt att forskningsprojekten själva drar till sig externa anslag och rådsfinansiering. Varje lärosäte måste ta ansvar för att internt fördela direkta anslag efter kvalitet.

Vi motsätter oss starkt ett tudelat system för forskningen där universitet och högskolor delas upp i någon form av A- och B-lag. En sådan uppdelning vore omodern, den skulle inte ta hänsyn till de faktiska förhållandena för forskningen i Sverige idag, den gynnar inte långsiktig utveckling och den skulle stå i konflikt med kvalitetssträvandena. Om forskningen bedrivs i mindre eller större skala, eller vid ett universitet eller en högskola, ska inte stå i förgrunden. Avgörande är att kvaliteten är hög.

Vi anser att en del av fakultetsanslagen ska tilldelas efter kvalitetskriterier, men det är mycket svårt att överblicka konsekvenserna av regeringens nyss genomförda fördelningsmodell. Vi känner en oro för att resursfördelningssystemet kan leda helt fel. Systemet måste trots allt beskrivas som inte fullt ut transparent. Det kommer kraftigt att missgynna framför allt de yngsta universiteten. Regeringens beslutade modell för viktning av citeringar inom olika vetenskapsområden reser också frågetecken. Detta måste utvärderas noggrant för att vi ska kunna försäkra oss om att utformningen tillgodoser de uppsatta syftena och premierar kvalitetsstärkande åtgärder på ett sätt som inte systematiskt missgynnar vissa typer av lärosäten.

Externa medel för forskning kan ge en god bild av kvaliteten på forskningen vid ett lärosäte. Det gynnar även den forskning som leder till innovationer och kommersialisering. Det kan samtidigt få oönskade konsekvenser, som att finansieringsansvaret långsamt skjuts över till regioner och lokalt näringsliv på ett sätt som inte svarar mot de nationella strategiska behoven. Det kan också missgynna de yngre universiteten som ännu inte hunnit etablera samma nationella och internationella ryktbarhet och samarbeten som äldre lärosäten.

Nuvarande kvalitetskriterier är så utformade att de riskerar att leda till A- och B-lag bakvägen. Det sker genom att långsamt svälta ut vissa högskolor och de yngsta universiteten. Vi menar att de nyaste universiteten missgynnas strukturellt och därför inte kan vara med och konkurrera på lika villkor. För att regeringens indikatorer inte ska tillåtas hindra utveckling och hålla tillbaka kvaliteten, vill vi vara tydliga med följande. Vi vill ha en kontrollstation inför framtagandet av nästa forskningsproposition. Då ska kvalitetskriteriernas praktiska tillämpning prövas, samtidigt som det sker en analys av om kriterierna på ett systematiskt sätt missgynnar vissa typer av lärosäten eller vetenskapsområden. Det är viktigt att det resursfördelningssystem som införs är rättvist, långsiktigt, transparent och skapar drivkrafter för högre kvalitet i all forskning.

Trygghet och karriär för unga forskare

En god forskningspolitik innefattar en strategisk politik för forskare. Under de socialdemokratiska regeringarna gjordes flera insatser för att förbättra dokto-

Fel! Okänt namn på

randernas situation. Lärosätena tilläts inte anta någon utan att ha klart med ersättning för hela tiden som doktorand. Forskningsråden fick särskilda anslag för att öka antalet meriteringstjänster. Flera forskarskolor inrättades, som gjorde stöd och handledning till doktorander mer professionell och kvalitets-säkrad.

En stor skillnad mellan Sverige och många andra länder är att forskarstu-derande utför drygt 40 procent av den forskning som sker vid inhemska läro-säten. De utför alltså kvalificerade arbetsuppgifter och är en viktig del av forskningsmiljön. Därtill deltar många doktorander i grundutbildningen som lärare. Det samma gäller för industridoktoranderna – där är det självklart att uppdragsforskningen är betydligt mer än en utbildning. Trots detta saknar ungefär en tredjedel av doktoranderna anställning. De är stipendiefinansi-erade, går på utbildningsbidrag eller saknar ordentlig finansiering knuten till sitt arbete. Det innebär att en stor andel av doktoranderna saknar tillgång till de sociala trygghetssystem och förmåner som är norm på arbetsmarknaden.

Det finns flera skäl till att stärka doktorandernas situation. Det viktigaste är naturligtvis principen om att alla som utför ett arbete har rätt till goda trygg-hetssystemen. Den framtida kvaliteten inom svensk forskning är också bero-ende av en god rekrytering till forskarutbildningen. Forskarutbildningen måste därför vara ett attraktivt alternativ för de bäst lämpade. Högre utbild-ning och forskning står också inför ett generationsskifte i Sverige; omkring 45 procent av den undervisande och forskande personalen kommer att ha gått i pension före 2020. För att få de mest framgångsrika studenterna att söka sig till forskarutbildningen måste villkoren vara tryggare, karriärvägarna efter disputation bättre och meritvärdet på den övriga arbetsmarknaden större.

Vi vill stärka doktorandernas sociala situation genom att gå vidare med ar-betet att göra doktorandtjänster mer lika regelrätta anställningar. Ett lärosäte ska inte kunna ge ersättning i form av utbildningsbidrag i mer än ett år, och inte heller kunna ersätta doktorander genom egeninrättade stipendier. Rege-ringen bör tillsammans med lärosäten och externa finansörer utarbeta en överenskommelse för hur all stipendiefinansiering av forskarutbildning på heltid i framtiden ska kanaliseras genom lärosätena och bekosta lön och soci-ala avgifter.

Arbetsmarknadskopplingen måste också bli tydligare i forskarutbildning-en. De som söker forskarutbildning ska få en god bild av hur kunskaperna kan användas inom andra delar av samhället, och en form av yrkesvägledning för doktorander bör inrättas på lärosätena. Rörligheten mellan företag, institut och högskola kan också stimuleras genom ökad betoning av erfarenhet från näringslivet och den offentliga sektorn vid tillsättning av tjänster inom högs-kolan. Det ska vara meriterande för akademiker att jobba i näringslivet eller offentlig sektor. Delade tjänster, industripstodoc, industridoktorander med mera bör användas.

Det är viktigt att de nydisputerades ges ökade möjligheter till fortsatt forskning och meritering. Otrygg finansiering i början av forskarkarriären och otydliga karriärvägar där formella anställningsförfaranden saknas riskerar att innebära att många, framför allt kvinnor, väljer bort en akademisk karriär. Att införa en ny tvåårig anställning kallad postdoktor är ett klokt steg.

Strategiska områden

Medicin, teknik och klimat är särskilt strategiska forskningsområden under 2009–2012. De utvalda områdena ligger i linje med Socialdemokraternas forskningspolitik under tidigare mandatperioder. Det är viktigt att kraftsamla forskningsresurser där Sverige har särskilt goda möjligheter att nå eller befästa en position i absolut världsklass, och inom områden som har starkast potential att skapa innovationer på kort, medellång och lång sikt.

Däremot har regeringen gått för långt i att detaljstyra vilka delområden inom medicin, teknik och klimat som ska omfattas av de strategiska satsningarna. Inte mindre än 25 delområden har definierats och budgeterats. Vi ifrågasätter både lämpligheten i att göra så pass omfattande ingripanden inom de utpekade områdena och regeringens kompetens att peka ut så snäva områden. Vi är oroliga över att denna komponent kommer att göra forskningspolitiken mindre långsiktig och mer sårbar för enskilda intressen som saknar förmåga att se till hela landets utveckling. Det ger också ett signalvärde som allvarligt riskerar att underminera forskningssamhällets integritet och den akademiska friheten. Vi föreslår därför att forskningsfinansiärerna i framtiden får ett betydligt större utrymme för prioriteringar inom de utpekade strategiska huvudområdena.

Industriforskningsinstitut

Industriforskningsinstitutet fyller en allt viktigare roll, särskilt i en lågkonjunktur då strategiskt viktig kompetens annars riskerar att gå förlorad. En sammanslagning av industriforskningsinstitutet i en statlig institutkoncern för internationell konkurrenskraft och för att attrahera EU-medel samt för stärkt samverkan med näringslivet är ett steg i rätt riktning. Vi vill särskilt framhålla att industriforskningsinstitutet stärker högskolans koppling till de mindre företagen. Framväxten av fler science parks bör underlättas. Vi anser också att det bör inrättas ett särskilt tjänsteforskningsinstitut.

Internationalisering och EU:s forskningsprogram

Forskningens betydelse ökar i ett internationellt perspektiv. Dels behövs ökad kunskap för att lösa de globala problemen inom hälsa, fattigdom och miljöförstöring, dels behövs en förbättrad förståelse av nya internationella maktrelationer, nya internationella aktörer och spelregler. Det internationella samarbetet inom forskningen är av central betydelse.

Regeringens skrivningar om internationell och EU-finansierad forskning är anmärkningsvärt svaga i den nu gällande forsknings- och innovationspositionen. Istället för att ta ett samlat grepp och erkänna statens uppgift att samordna och möjliggöra deltagande uppmanar man de olika forskningsfinansiärerna att själva vara mer aktiva. Detta trots att Sverige idag långt ifrån

Fel! Okänt namn på

utnyttjar sin fulla potential när det gäller europeiska samarbeten och att söka och erhålla medel ur EU:s olika forskningsprogram.

Vi vill etablera ett nationellt centrum för kompetensuppbyggnad och rådgivning till svenska forskningsfinansiärer. Målsättningarna ska vara att öka antalet svenska forskare som deltar i europeiska forskningsprojekt samt att mer av EU:s statliga forskningsmedel allokteras till projekt där svenska universitet, högskolor och företag deltar. Vi vill också att regeringen utreder former och förutsättningar för ett ökat nationellt ansvarstagande för medfinansiering inom EU-projekt.

Svenskt forskningsutbyte måste också intensifieras med länder utanför Europeiska unionen. Det är önskvärt att Sveriges exportfrämjande arbete, kulturfrämjande och globala varumärkesbyggande arbete genom utlandsbeskickningar och andra institutioner ges möjlighet till ökad kompetens om svensk forskning, i syfte att stödja långsiktigt kontaktskapande mellan svenska och utländska forskare. Hinder för utländska yngre forskare att etablera sig i Sverige och fortsätta verka i Sverige efter disputation ska motverkas, och utländska doktorander ska ges samma ersättningar och sociala skyddsnet som sina svenska kollegor. Svensk forsknings- och biståndspolitik ska samverka i syfte att nå kunskapsöverföring till och från Sverige, en ekologiskt hållbar global utveckling, fattigdomsbekämpning och en stärkt respekt för mänskliga rättigheter.

Långsiktig prioritering och samverkan för att utveckla den kliniska forskningen

Forskningsbaserad hälso- och sjukvård leder till snabbare implementering av ny kunskap och snabbare introduktion av kostnadseffektiva metoder till gagn för patienterna. Medicinsk forskning kan i förlängningen ge människor bättre hälsa och ökad livskvalitet. Sverige har i ett internationellt perspektiv haft en framstående klinisk forskning som varit en viktig del i utvecklingen av ett hälso- och sjukvårdssystem som håller en mycket hög nivå. Den kliniska forskningen har också på ett avgörande sätt bidragit till att vi har en framgångsrik läkemedels-, medicinteknik- och bioteknikindustri i vårt land. Några av de viktigaste orsakerna till att vi kunnat ha en högklassig klinisk forskning har varit utbildningar av bra kvalitet, hög andel forskarutbildade i hälso- och sjukvården, patienter som varit positiva till att ingå i forskningsprojekt och god tillgång till biobanker och register. Grundläggande är att Sverige har ett gemensamt hälso- och sjukvårdssystem av hög klass där hela befolkningen ingår, med en sammanhållen skattefinansiering av en hälso- och sjukvård som styrs av principen om vård efter behov.

Förutsättningarna för den kliniska forskningen i Sverige har dock till viss del försämrats. Även om utvecklingen varit likartad i många andra länder har Sverige i ett jämförande perspektiv tappat en del av sitt försprång i kvalitet och förutsättningar. När sjukhusen haft ekonomiska problem eller inriktats på

Fel! Okänt namn på

effektiviseringar och ökade åtaganden har forskningen och arbetet med kliniska prövningar fått stå tillbaka. En stor kommande generationsväxling inom vården försvårar situationen. Under de närmaste tio åren kommer 250 forskarutbildade läkare per år att pensioneras. Det är ett bortfall av kunskap som är så stort att det kan riskera hälso- och sjukvårdens möjligheter att hålla högsta medicinska kvalitet om inga åtgärder vidtas för att kompensera detta. För att skapa goda förutsättningar för den kliniska forskningen krävs tre saker:

- ? Prioritering – ansvariga politiker måste tydligt prioritera den kliniska forskningen.
- ? Långsiktighet – en mandatperiod är en alldeles för kort planeringshorisont.
- ? Samverkan – flera aktörer är beroende av varandra och kan dra nytta av varandra inom den kliniska forskningen. Ett systematiskt samarbete mellan akademi, vårdgivare och industri bör etableras.

Det branschprogram som den socialdemokratiska regeringen tog initiativ till var ett mycket viktigt steg för att utveckla strategisk forskning inom läkemedel, bioteknik och medicinteknik. Det är därför mycket allvarligt att den borgerliga regeringen lagt ned detta branschprogram.

De olika aktörerna inom den kliniska forskningen måste ha ett långsiktigt gemensamt perspektiv. För att Sverige ska kunna fortsätta att vara ett attraktivt land för forskning och kliniska prövningar krävs ett samlat grepp med långsiktig stadga. Statens roll och ansvar bör tydliggöras. Sjukvårdshuvudmännens ansvar och möjligheter bör utvecklas och industrins medverkan uppmuntras.

Särskild uppmärksamhet bör riktas mot utvecklingen av ledarskapet inom vården och möjligheten för vårdens medarbetare att i praktiken arbeta med forskning och utbildning. I den dagliga verksamheten upplever många anställda inom vården att det finns en motsättning mellan utrymme för t.ex. interventionsforskning och de produktionskrav som ställs på verksamheten.

Vi socialdemokrater menar att det ovan nämnda branschprogrammet bör utvecklas till en nationell överenskommelse för den kliniska forskningen. Det kräver att staten tar initiativ till överläggningar om en bred överenskommelse mellan de berörda parterna (staten–landstingen–industrin) om forskningens roll, villkoren inom vården och vilket åtagande och ansvar som varje part ska ha. Överenskommelsen bör medverka till att det upprättas en struktur som möjliggör forskning som en del i vårdens vardag. Målet för statens del bör vara att överenskommelsen ska vara långsiktig och ha bred politisk förankring. Ett sådant långsiktigt samarbete med blocköverskridande politiskt stöd gör att både akademien, industrin och sjukvården tjänar på detta. Därmed blir det en vinst även för staten och medborgarna i form av ökad hälsa, bättre vård och ökad tillväxt.

Fel! Okänt namn

Jämställdhet och genusforskning

Det är ett faktum att kvinnor fortfarande har svårare än män att göra akademisk karriär och meritera sig till de högsta tjänsterna. Kvinnor försvinner gradvis ur akademien efter grundutbildningen och upp till utnämning och befordran till professor. Idag är färre än var femte professor kvinna och inom flera vetenskapsområden står utvecklingen still, eller går till och med bakåt. Det är ett brott mot de värden forskningsområdet bör bygga på. Högskoleverket beräknar att 31 procent av professorerna är kvinnor år 2030, givet att andelen kvinnor bland nyanställda professorer ökar i samma takt som under de senaste tio åren. För att nå en jämställd situation måste andelen nyutnämnda kvinnor och män vara ungefär lika, där är vi långt ifrån i dagsläget. Vi socialdemokrater är inte främmande för att införa en form av ekonomisk sanktion mot de lärosäten som inte gör tillräckliga ansträngningar för att uppnå de mål för andel professorer av underrepresenterat kön som staten angivit.

Vi socialdemokrater anser att genusforskning är ett strategiskt viktigt forskningsområde, eftersom vi anser att de strukturer som är kopplade till kön behöver synliggöras. Dessa könsstrukturer finns inom alla samhällssektorer och påverkar oss alla. För att genusforskningen ska kunna bli fortsatt framgångsrik krävs långsiktighet. Det får inte vara så att konkurrensen om forskningsmedel innebär att dessa ämnen får stryka på foten. Vi socialdemokrater anser att den borgerliga regeringen i allt för ringa grad uppmärksammar genusforskningens strategiska betydelse.

Arbetslivs- och arbetsmiljöforskning

Vi socialdemokrater har varit starkt kritiska till regeringens nedläggning av Arbetslivsinstitutet (ALI) samt hur regeringen har skött nedläggningen. Vid nedläggningen borde regeringen ha analyserat och säkerställt hur inledda forskningsprojekt och utbildningar skulle kunna slutföras.

Arbetslivsinstitutet har bedrivit världsledande forskning inom en mängd arbetsrelaterade områden. Det har spelat en stor roll för att ta fram modeller för en god arbetsmiljö samt bedrivit forskning om hur ohälsa kopplad till dålig arbetsmiljö kan förebyggas. Avvecklingen av ALI innebär att den arbetsrelaterade forskningen nu snabbt nedmonteras och ett stort kunskapskapital har gått till spillo. Sverige och Portugal är numera de enda EU-länderna utan ett arbetslivsinstitut. Regeringens senaste forskningspolitiska proposition säkerställde inte forskningen om arbetslivet. Den ersätter inte alls de förlorade resurser som försvann vid nedläggningen av Arbetslivsinstitutet. Att arbetslivsforskningen inte ges tillräckliga anslag kan bli ett kvitto på att den borgerliga regeringens nedskärningar i välfärdssystemen kommer att bli svårare att utvärdera.

Konsekvensen blir att vi kommer att sakna en överblick av läget och utvecklingen i arbetslivet. Det kommer att drabba människors arbetsmiljö när

den kunskapsutveckling genom forskning som skulle kunna ge dem ett bättre arbetsliv inte kan fortsätta. Vardagens tunga problem i arbetslivet kräver en flervetenskaplig forskning i nära samverkan med arbetsmarknadens parter. Svensk arbetslivsforskning har haft förmågan att skapa värden för samhället, företagen och individen. Regeringens förslag till finansiering av arbetslivsforskning är otillräckligt. Vi ser enskilda lärosätens möjlighet att prioritera tvärvetenskap och arbetslivsforskning som en av de utvägar som nu måste till för att återupprätta arbetslivsforskningen. Inom ramen för de ökande anslagen till universitet, högskolor och forskningsråd bör detta vara möjligt. En översyn av möjliga framtida strukturer bör göras.

Humaniora och samhällsvetenskap

Humanioras och samhällsvetenskapernas insikter och färdigheter genomsyrar samhällets alla verksamheter. Därför är satsningar på humaniora och samhällsvetenskap fundamentalt för samhällets utveckling. Det gäller inte minst demokratin. Statsvetenskaplig forskning ger oss kunskap om hur människors preferenser mest rättvisande kan omvandlas i politiska beslut och hur alla grupper i samhället kan inkluderas. Juridisk forskning, för att ta ett annat exempel, utvecklar lagar och rättväsende så att rättssäkerheten kan stärkas. Men humaniora och samhällsvetenskap är också avgörande i en modern ekonomi. Forskning om människors beteende ger lärdomar som behövs för såväl utvecklingen av värden och omsorgen som innovationer inom tjänstesektorn och varuproduktionen. Språkforskarnas bidrag till kommunikationen och historikernas perspektiv kan användas och används inom alla samhällssektorer.

Människors möjligheter att förstå skeenden, utvecklas tillsammans och tillägna sig konsekvenserna av globaliseringen ökar med god samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning. Konstens betydelse och påverkan i samhällsutvecklingen ska inte underskattas och om detta ska vi också kunna forska.

Humaniora och samhällsvetenskap drar ofta det kortaste strået då dess betydelse för kommersialisering och utveckling av nya tjänster och varor underskattas, vilket ger att dessa vetenskapsområden inte kan attrahera samma omfattning av externa medel. Staten måste alltid ha ett särskilt ansvar att värna och utveckla de forskningsområden som inte på samma sätt som andra är kommersialiserbara eller på andra sätt kan attrahera externa medel.

Utbildningsvetenskaplig forskning ska stärka skolans kunskapsuppdrag

För att Sverige ska ha en förskola, skola och vuxenutbildning i världsklass krävs också att undervisningen och de pedagogiska metoderna står på solid vetenskaplig grund. En starkt utbildningsvetenskaplig forskning av högsta vetenskapliga kvalitet har därför en stor strategisk betydelse. Den utbild-

Fel! Okänt namn på

ningsvetenskapliga forskningen ska bedrivas i nära anslutning till lärarutbildningen och svara mot behov inom lärarutbildningen och den pedagogiska yrkesverksamheten.

Vi kan konstatera att lärarutbildningen jämfört med andra högskoleutbildningar fortfarande har alldeles för få disputerade lärare. Vi menar också att den praxisnära forskningen med relevans för lärares yrkesverksamhet och förskolan, skolans och vuxenutbildningens behov fortfarande har för liten omfattning. Det fordras mer forskning som utvecklar användbar kunskap för skolans verksamma. Därigenom kan såväl kvaliteten som effektiviteten i lärares arbete öka.

Vi anser att behovet av utbildningsvetenskaplig grundforskning och tillämpad forskning är stort. Därför vill vi att utbildningsvetenskaplig forskning ska utvecklas, både i omfång och i kunskapsöverföringen från forskning till verksamhet. Ska den politiska nivån och myndigheter kunna göra rätt prioriteringar måste problembilden och effektiviteten i olika åtgärder vara dokumenterad och styrkt. För att utveckla svensk förskola, skola och vuxenutbildning och den pedagogiska yrkesverksamheten krävs mer av utbildningsvetenskaplig forskning som utvecklar ett större vetenskapligt förhållningssätt bland såväl lärarstuderande och lärarutbildare som lärare och pedagoger.

En utbildningsvetenskaplig forskning av högsta vetenskapliga kvalitet ska ha såväl en tvärvetenskaplig profil som en disciplinär profil. Båda riktningarna är nödvändiga för att ta fram ny kunskap. Vi anser också att samverkan och forskarutbyte på internationell nivå är prioriterat och bör öka.

Vi vill permanenta den utbildningsvetenskapliga kommittén och göra den till ett eget och nytt ämnesråd inom Vetenskapsrådet.

Stockholm den 26 oktober 2010

Mikael Damberg (S)

Louise Malmström (S)

Thomas Strand (S)

Caroline Helmersson Olsson (S)

Håkan Bergman (S)

Gunilla Svantorp (S)

Adnan Dibrani (S)